

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ
Кафедра японської мови і перекладу**

**ЙОКАІ ТА ЛЮДИ: ОСМИСЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ МІФІЧНИХ ІСТОТ У
СУЧАСНОМУ ЯПОНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ НА ПРИКЛАДІ АНІМЕ
«ПРИЄМНО ПОЗНАЙОМИТИСЬ, БОГ»**

*Курсовий проєкт
з напряму підготовки
035.069.02 Мова і література (японська)
4 курс, МЛЯБІ-21-4.0д
Штіфонові Поліни Дмитрівни*

*Науковий керівник:
к. філ. н., доцент
Букрієнко А.О.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОКАЇВ У ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ	5
1.1. Історико-міфологічний контекст формування уявлень про йокаїв	5
1.2. Традиційні образи йокаїв та їх символічне значення	8
1.3. Значення йокаїв у формуванні культурної пам'яті та в сучасному японському суспільстві	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ЙОКАЇ У АНІМЕ «ПРИЄМНО ПОЗНАЙОМИТИСЬ, БОГ»	14
2.1. Художня інтерпретація традиційних образів у сучасному медіапросторі	14
2.2. Соціокультурні трансформації та вплив аніме на сприйняття міфічних істот	19
2.3. Порівняльний аналіз традиційних та сучасних підходів до образу йокаїв	22
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що сучасне японське суспільство знаходиться на перехресті традиційних культурних уявлень та впливу глобалізації, що знаходить своє відображення у популярних медіа. У цьому контексті особливе місце займають йокаї – традиційні міфічні істоти, які протягом століть формували культурну спадщину Японії. Водночас сучасні художні продукти, зокрема аніме «Приємно познайомитись, Бог», стають майданчиком для переосмислення цих образів, їх адаптації до нових соціокультурних умов і формування сучасної ідентичності. Отже, дослідження актуальності образів йокаїв у сучасному японському суспільстві сприяє не лише розумінню історичних процесів, а й дозволяє окреслити механізми трансформації традиційних символів у контексті глобалізації.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз процесів осмислення традиційних міфічних образів йокаїв у сучасному японському культурному просторі через призму художньої інтерпретації в аніме «Приємно познайомитись, Бог». Для досягнення поставленої мети дослідження вирішено виконати наступні завдання:

1. провести критичний аналіз історико-міфологічного контексту виникнення йокаїв у традиційному японському фольклорі, з метою з'ясувати, як соціокультурні умови, релігійні вірування та народні уявлення про надприродне вплинули на формування унікального пантеону японських духів і чудовиськ. Це дозволить глибше зрозуміти витоки образів йокаїв та їх зв'язок із культурними архетипами японського суспільства;
2. визначити основні символічні аспекти традиційних образів йокаїв та їх роль у формуванні культурної пам'яті, розглядаючи, як ці істоти втілюють страхи, моральні настанови, соціальні конфлікти та уявлення про порядок і хаос. Особлива увага буде приділена їхній функції як носіїв колективного досвіду, закріпленого в усній та писемній традиції;
3. дослідити особливості сучасної інтерпретації йокаїв в умовах популярної культури, зокрема в аніме, манзі та інших медіа, проаналізувавши, як

змінюється зміст і візуальне втілення цих образів у контексті сучасності. Завданням є також виявити, як ці нові інтерпретації впливають на сприйняття традиційної міфології сучасною аудиторією, зокрема молоддю, та як вони сприяють переосмисленню культурної спадщини.

Об'єктом дослідження виступає сучасний японський культурний простір, що характеризується інтеграцією традиційних уявлень із сучасними медіа, а предметом – феномен трансформації традиційних образів йокаїв в умовах змін у суспільстві, які проявляються через популярні медіаформати.

У процесі дослідження буде використано комплекс методів, серед яких теоретичні (аналіз, синтез, класифікація наукових джерел), емпіричні (порівняльний аналіз художніх творів, інтерпретація текстів аніме) та методи дискурсивного аналізу. Такий підхід дозволить не лише виявити основні етапи історико-міфологічної еволюції образів йокаїв, а й проаналізувати механізми їх адаптації до сучасних соціокультурних реалій.

Апробація отриманих результатів здійснювалася під час обговорення наукових тез на форумі кафедри та шляхом порівняльного аналізу актуальних публікацій з питань японської міфології та сучасних медіа. Це підтвердило актуальність теми та наукову доцільність обраного підходу. Структура курсового проєкту включає вступ, дві основні частини, висновки, список використаних джерел та додатки.

Отже, дана робота має на меті не лише реконструювати історико-міфологічний контекст явища йокаїв, але й виявити процеси їх трансформації у сучасному японському культурному дискурсі, що є важливим завданням у світлі глобальних соціокультурних змін. Результати дослідження сприятимуть глибшому розумінню того, як традиційні культурні символи можуть бути адаптовані до нових умов і яким чином вони впливають на формування сучасної культурної ідентичності.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОКАЇВ У ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

1.1. Історико-міфологічний контекст формування уявлень про йокаїв

У японській культурі феномен йокаїв є одним із найстаріших і найскладніших уявлень про надприродне, яке формується протягом тисячоліть і відображає як релігійні, так і соціокультурні аспекти життя народу. Їх виникнення пов'язане з анімізмом та шаманськими традиціями ранніх японських племен, для яких природа була живою й сакральною, а кожен її елемент – від гір і річок до дерев і каменів – вважався носієм божественної енергії. Саме тоді виникли перші оповідання про дивних істот, які, попри свою невизначеність, стали прообразом того, що згодом отримало назву «йокаї» [1, с. 12].

Перші оповіді про незвичайних істот, які, хоча й не були чітко класифіковані, демонстрували переконання в існуванні невидимих сил, що вимагають від людини поваги, обережності й дотримання певних ритуалів. Згодом, із зростанням контактів із сусідніми цивілізаціями, зокрема з Китаєм, японський світогляд зазнав суттєвих змін. Багато йокаїв були переосмислені через буддійську призму: наприклад, деякі духи померлих або привиди почали трактуватись як душі, що не змогли досягти переродження через свої земні пристрасті або гріхи. У такий спосіб демонологічна традиція ставала засобом трансляції етичних норм, що поєднували буддійське вчення, синтоїзм і народні вірування.

Починаючи з періоду Нара (VIII ст.), японська міфологія зазнає значного впливу китайських космогонічних уявлень, буддизму й даосизму, що сприяло більш чіткій класифікації духів, демонів і істот. Образи, які раніше були лише частинами усних традицій, почали фіксуватися в письмових оповіданнях і літературних творах, набуваючи нової символіки. Таким чином, поняття «йокаї» сформувалося як результат взаємодії місцевих вірувань із зовнішніми впливами, що дозволило їм отримати подвійне значення – як прояв сили природи, так і як елемент морального виховання, що попереджає про наслідки порушення священних законів [2, с. 27].

Епоха Хейан (794–1185 рр.) стала важливим рубіжом для кодифікації міфологічних образів, оскільки саме в цей період з'явилися перші літературні свідчення про надприродне. У класичних творах, таких як ранні моногатарі, вперше задокументовано оповідання про дивовижних істот, що діють як носії містичного впливу. Ці твори не тільки розважали аудиторію, а й виконували виховну функцію, оскільки розповідали про наслідки порушення норм поведінки та звичаїв, закріплених у релігійному світі. Образи йокаїв у цих творах часто відображали двозначну суть надприродного: вони могли бути як благословенням, так і знаком небезпеки. Таким чином, літературна традиція Хейан заклала основи для подальшої еволюції міфологічних образів, встановивши їх як важливий елемент культурної ідентичності, що формувався через поєднання релігійних, соціальних і естетичних чинників [4, с. 41]. У цих творах, зокрема в «Повісті про Генджі», можна знайти згадки про духів ревнощів, злих сутностей або жінок, які після смерті перетворюються на мстивих привидів. Один із найбільш репрезентативних прикладів прояву йокаїв тут є образ леді Рокуджьо. Як одна з колишніх коханок головного героя, її образ утілює концепт ікірьо – духа живої людини, який може відділятися від тіла під впливом сильних емоцій. У тексті цей дух, сповнений ревнощів і страждання, переслідує суперниць леді Рокуджьо, зокрема, дружину Генджі – Аої-но Уе. Саме під впливом ікірьо остання тяжко занедужує та згодом помирає. Цей епізод ілюструє характерну для японської традиції інтеграцію демонологічних уявлень із психологічною рефлексією, де надприродне стає метафорою внутрішніх переживань і соціального напруження.

Наступний важливий етап у формуванні уявлень про йокаїв настав у період Камакура (1185–1333 рр.), коли Японія переживала суттєві зміни під впливом буддизму. Поширення буддійських вчень принесло нові концепції, такі як карма, перевтілення та моральне очищення, які стали інтегруватися у вже існуючі фольклорні традиції. Буддійський підхід дозволив трактувати надприродні явища як прояв духовного стану людини, а також як знак морального випробування. Зокрема, появу надприродних істот інтерпретували як кару за злочини або як ознаку духовної невдачі, що вимагало від людини внутрішнього

самовдосконалення. Таким чином, уявлення про йокаїв набули додаткової символічної глибини, яка пізніше стала важливим елементом культурного коду японського суспільства [5, с. 52]. Ці оповідання сприяли формуванню традиції, у якій надприродні сили розумілися як відображення як зовнішнього світу, так і внутрішньої моральної сутності людини.

З приходом епохи Едо (1603–1868 рр.) японське суспільство зазнало значних соціально-економічних і культурних змін, що знайшло відображення і в розвитку фольклорних традицій. Саме в цей період відбулося значне поширення друкованої літератури, що дозволило закріпити й систематизувати образи йокаїв. Художники та літератори Едо створили численні твори, в яких надприродні істоти зображалися з високою деталізацією, що сприяло їхній популяризації серед широких верств населення. Гравюри жанру «йокай-е» (яп.妖怪絵) стали потужним засобом візуальної комунікації, завдяки яким традиційні образи отримали конкретні архетипічні риси. У цих зображеннях часто використовувалися символічні атрибути, що вказували на подвійний характер цих істот – з одного боку, вони могли символізувати захист і благополуччя, а з іншого – нести ознаки руйнівної сили, що карає за порушення соціальних норм [6, с. 61]. Такі митці, як Торіяма Секіен, відіграли важливу роль у систематизації образів йокаї, надаючи їм візуальну форму та популяризуючи серед широкої аудиторії. Таким чином, епоха Едо стала кульмінаційним моментом у формуванні міфологічного канону йокаїв, оскільки саме тоді вони набули чіткої фіксації у культурній пам'яті та стали невід'ємною частиною народного свідомості.

В умовах централізації політичної влади та зміцнення суспільної моралі образи надприродних істот дедалі частіше почали виконувати не лише міфологічну чи релігійну, а й дидактичну функцію: їхні історії слугували засобом морального виховання, застерігаючи від порушення загальноприйнятих норм поведінки та сприяючи утвердженню й підтриманню соціального порядку. У такий спосіб йокаї поступово інтегрувалися в колективну свідомість як елементи культурної спадщини, що дозволяло суспільству адаптуватися до змін, не втрачаючи зв'язку з традиційними уявленнями про світ.

Традиційна символіка, притаманна образам йокаїв, виконує важливу функцію у процесі формування та підтримання національної ідентичності японського народу. Попри виклики модернізації й потужний західний вплив, ці надприродні істоти залишаються важливими маркерами культурної тяглості, слугуючи своєрідним містком між давніми релігійними уявленнями та новітніми формами мистецького самовираження. Саме через них вдається зберігати цілісність культурного коду в умовах глобалізованого світу.

Таким чином, аналіз феномену йокаїв свідчить про його багатовимірність і складність, сформовану на перетині релігійного досвіду, літературної творчості, образотворчого мистецтва та соціокультурних практик. Від архаїчних шаманських вірувань до витонченої естетики періоду Едо, від буддійських концептів до образів, що побутують у сучасній попкультурі, – кожен етап розвитку збагачує розуміння надприродного як живої, змінної категорії. Йокаї, таким чином, є не лише частиною історичної спадщини, а й прикладом гнучкості й відкритості японської культури до нових сенсів, що водночас не руйнують, а навпаки – підсилюють її ідентичність.

Сьогодні йокаї – це не рудименти минулого, а повноцінні учасники культурного діалогу, здатні втілювати як традиційні, так і модернізовані смисли. Вони відображають змінність реальності, адаптуючись до нових контекстів, але водночас залишаються знаками духовної пам'яті та культурної глибини японського суспільства.

1.2. Традиційні образи йокаїв та їх символічне значення

У японському фольклорі йокаї виконують широкий спектр функцій, що відображають глибокі пласти колективної свідомості, страхів, моральних настанов і уявлень про порядок у світі. Вони постають як посередники між світом людей і надприродним, зокрема як охоронці, карателі, провісники змін або духи, що втілюють небезпеку порушення норм. Як зазначає Шігеру Мідзукі, йокаї завжди були водночас і страшними, і комічними, здатними як нашкодити людині, так і нагадати їй про моральні обов'язки перед природою, суспільством і богами.

Одним із ключових підходів до класифікації йокаїв є поділ за походженням. За цим критерієм можна виокремити кілька основних категорій. До першої належать йокаї природного походження – духи води, гір, лісів, що уособлюють стихійні сили й необхідність гармонії з довкіллям. Серед них найвідомішими є каппа. Вони відомі як злісні та агресивні істоти, що мешкають у річках, ставках і болотах. Найбільшу небезпеку каппа становлять для дітей, яких часто топлять, затачуючи у воду. Водночас жоден мандрівник, що опиняється поблизу водойми, не може почуватися в безпеці, адже ці істоти здатні напасти зненацька й на дорослих.

Фізично каппа описується як істота з обличчям, схожим на мавпяче, довгим волоссям і жовто-зеленою шкірою. Зріст каппа приблизно 120 см, а вага – як у дитини віком 8–9 років. Вони мають панцир, подібний до панцира черепахи, і живляться як огірками (їхня улюблена їжа), так і кров'ю. За деякими версіями, вони пересуваються на літаючих огірках, що дзижчать у повітрі, немов бабки влітку.

Життєва сила каппа безпосередньо залежить від води, яка зберігається в заглибленні на верхівці їхньої голови. Цей своєрідний «водяний резервуар» підтримує їхню силу: якщо вода виливається – каппа слабне. Саме тому каппа завжди вклоняється при зустрічі – з одного боку це прояв ввічливості, а з іншого – їхня слабкість: коли каппа нахиляється, вода може вилитися, і істота втратить сили. Цей момент часто використовували люди, щоби перехитрити демонів.

Попри свою небезпечну сутність, каппа не завжди постають лише як загроза. Існують легенди, де ці істоти укладали угоди з мудрими людьми. Якщо каппа визнавав поразку або зобов'язувався дотримуватися угоди, він міг поділитися знаннями – наприклад, навчити людину зцілювати зламані кістки.

Одна з популярних легенд розповідає про каппа, що вдавав із себе дитину й заманював перехожих до гри в «перетягування каната». Довірливі люди погоджувалися, не підозрюючи, що мають справу з надприродною істотою. Як тільки гра починалася, каппа використовував свою надзвичайну силу, щоби зтягти людину до води, де вбивав жертву й пив її кров. Проте одного разу він спробував ошукати вершника. Чоловік встиг пришпорити коня й потягти каппа за собою,

змусивши того втратити воду з голови. Ослаблений демон почав благати про пощаду й, у відповідь на милість, пообіцяв навчити чоловіка вправляти переломи [5, с. 67].

Іншу групу, виокремлену за походженням, становлять цукумогами – предмети, що оживають після століть використання. Вони нагадують про повагу до речей і концепцію «моно но аваре» – усвідомлення скороминущості всього суцього [5, с. 99–103]. Особливе місце займають йокаї людського походження. Це передусім юрей – духи померлих, часто жінки, які не знайшли спокою через сильні емоції, як-от ревності, ненависть чи біль. Їхня поява символізує напругу, пов'язану з невисловленими почуттями, порушеною гармонією між живими і мертвими. Типовий приклад – юкі-онна, «снігова жінка», що водночас прекрасна й смертельно небезпечна, уособлює красу, холодність і смерть [7, с. 60–63]. Юкі-онна з'являється під час сильних заметілей у горах або на відлюдних стежках і відома тим, що вводить мандрівників у сон, від якого вони більше не прокидаються – замерзають до смерті. Згідно з легендами, ця істота має ефемерну природу: хоч вона може поставати в тілесному вигляді як молода красива жінка з блідим обличчям і довгим чорним волоссям, її тіло нерідко розчиняється в білому тумані. Її дотик холодний, а подих – смертельний.

Одна з найвідоміших історій про Юкі-онну оповідає про старого чоловіка та його молодого супутника, які змушені були сховатися від заметілі в гірській хатині. Уночі двері відчинив порив вітру, і всередину ввірвалася хмара снігового туману, з якої з'явилася прекрасна жінка. Вона підійшла до старого та своїм крижаним подихом вбила його. Коли вона наблизилась до юнака, він, тремтячи від страху, став благати про пощаду. Юкі-онна вирішила дарувати йому життя, але поставила умову – ніколи не розповідати про те, що сталося тієї ночі. Минуло кілька місяців, і юнак зустрів прекрасну дівчину на ім'я Юкі. Вони одружилися, створили сім'ю та жили щасливо, виховуючи дітей. Але одного зимового вечора, під час снігової бурі, чоловік згадав нічну пригоду і вирішив розповісти дружині про зустріч зі «Сніжною жінкою». Почувши це, Юкі змінилася на очах і перетворилася на ту саму Юкі-онну. Вона обурилася порушенням обіцянки, але, згадавши про їхніх дітей,

вирішила не карати чоловіка, хоча й заявила, що ніколи не пробачить його зради. Після цього вона зникла у білому тумані [5, с. 127].

На символічному рівні багато йокаїв виконують функції соціальних метафор. Так, оні – демони з рогами – є втіленням каральної сили, які з'являються як покарання за людську жорстокість, жадібність або гріхи. Водночас у святі сетсубун їм кидають боби, проганяючи «зло» з дому, що свідчить про їхню роль у ритуальному очищенні. Тенгу – істоти з дзьобами або довгими носами, які спочатку асоціювалися з руйнуванням та обманом, поступово стали охоронцями лісів і гір. Їх можна трактувати як уособлення і гордині, і духовної сили.

У візуальній культурі традиційні образи йокаїв набули особливого поширення в гравюрах укійо-е, театральних виставах кабукі та сувоях емаками. Мистецтво періоду Едо демонструє багатство фантазії та страху: наприклад, Кітагава Утамаро та Тсукіока Йошітоші зображували юрей із довгим чорним волоссям, блідим обличчям і відсутністю ніг – канонічний образ привида, що виник на перетині релігії, естетики й страхів [7, с. 92—97].

Таким чином, традиційні йокаї не лише втілюють фольклорні вірування, а й виконують глибоко символічну роль у формуванні японської культурної ідентичності. Вони репрезентують моральні архетипи, соціальні заборони, емоційні конфлікти та природні стихії, інтегруючи їх у художні форми.

1.3 Значення йокаїв у формуванні культурної пам'яті та в сучасному японському суспільстві

Йокаї, як елементи японської демонології, відіграють ключову роль у формуванні й збереженні культурної пам'яті народу. Їхня присутність у фольклорі, мистецтві, літературі та релігії забезпечує спадкоємність традицій і водночас дозволяє кожному новому поколінню інтерпретувати ці образи відповідно до власного світогляду. За словами Шігери Мідзукі, йокаї є «живим фольклором», що не лише передає минуле, а й трансформується разом із соціальними змінами.

Згідно з дослідженням Колесник та Остроушко-Черноус, уявлення про йокаїв відіграють важливу роль у вихованні екологічної свідомості, соціальних норм поведінки та адаптації індивіда до культурного середовища. Авторки підкреслюють, що багато традиційних йокаїв виконували функції «охоронців» природи: наприклад, духи лісу або води застерігали від недбалого ставлення до довкілля, а також виступали метафорами порушення гармонії між людиною та природою. Таким чином, йокаї формували не лише культурну пам'ять, а й морально-етичну відповідальність у рамках традиційної японської системи цінностей. [12, с. 122]

У сучасному японському суспільстві йокаї не втратили своєї значущості, а навпаки – набули нового змісту завдяки інтеграції в медіапростір. Сьогодні йокаї функціонують як «гібридні культурні символи», поєднуючи традиційне з постмодерним, локальне з глобальним. Їх можна зустріти в аніме, комп'ютерних іграх, рекламі, дизайні побутових товарів. При цьому зберігаються їхні первинні риси, хоч і адаптовані до нових аудиторій і форматів.

Трансформація йокаїв у популярній культурі – це не спрощення, а радше «переупакування» змістів: каппа стає кумедним, але не втрачає асоціацій із небезпекою; юкі-онна водночас залишається втіленням смерті й об'єктом романтичного культу. Завдяки цьому вони зберігають свій потенціал як символів культурної тяглості, а також стають засобом експортної культурної дипломатії.

Крім того, візуальна спадщина йокаїв активно використовується в освітніх і музейних проєктах. Численні художні інтерпретації демонологічних образів у японському мистецтві дозволяють дослідникам відстежити зміни в уявленнях про надприродне протягом століть [7, с. 45–47]. Таке мистецтво не лише документує фольклор, а й сприяє глибшому розумінню світоглядних змін суспільства. Зокрема, японське мистецтво відображає постійні трансформації у сприйнятті йокаїв, які часто асоціюються з порушенням соціальних норм і моральних принципів. У період Едо ці образи стали частиною популярної культури, і гравюри не тільки фіксували їх вигляд, а й вивчали психологічний вплив на глядачів. Як відзначає Стівен Аддіс, образи йокаїв у мистецтві цієї епохи були не просто страшними

персонажами, а символами суспільних і особистих страхів, що відображали тривоги про зміни в японському суспільстві. Зокрема, гравюри таких художників, як Кацушіка Хокусай і Торіяма Секіен, демонструють глибоке занурення в містичні образи, де йокаї часто втілюють моральні уроки або попередження про надмірні амбіції та соціальні порушення. Вони часто є метафорами для боротьби з внутрішніми демонами людини – відображенням сумнівів, страхів і сумнівних моральних рішень, які пронизують японське суспільство епохи Едо [7, р. 45–47].

Таким чином, йокаї в сучасній Японії продовжують виконувати функцію культурного коду, що поєднує минуле з теперішнім. Їхня гнучкість, адаптивність і символічна глибина роблять їх актуальними як у традиційному фольклорному контексті, так і в умовах сучасного глобалізованого світу. Вони стають не лише носіями історичної пам'яті, а й живими механізмами переосмислення ідентичності на особистісному та національному рівнях.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ЙОКАЇ У АНІМЕ «ПРИЄМНО ПОЗНАЙОМИТИСЬ, БОГ»

2.1. Художня інтерпретація традиційних образів у сучасному медіапросторі

Аніме «Приємно познайомитись, Бог» (яп. 神様はじめました) засноване на однойменній манзі авторства Судзукі Джульєтти – японської мангаки, відомої своїм внеском у жанр шьоджьо. Манга публікувалася в журналі 花とゆめ (Hana to Yume) з 2008 до 2016 року і здобула широку популярність завдяки гармонійному поєднанню романтичної драми, гумору та елементів японської міфології. Судзукі створила світ, де традиційні міфологічні образи не тільки збережені, але й переосмислені крізь призму сучасного сприйняття, надаючи персонажам глибини, психологізму та нового символізму. У своїх інтерв'ю мангака неодноразово підкреслювала, що прагнула зробити образи демонів і духів ближчими до читача, показати їхні людські емоції, конфлікти і прагнення.

Одним із яскравих прикладів художнього переосмислення традиційних образів є персонаж Томое – демон-лис, чиї риси засновані на класичному образі кіцуне. У традиційній іконографії кіцуне часто зображували як істоту з кількома хвостами, що має здатність змінювати обличчя, перетворюватися на жінку або духа-спокусника, що втілює межовість між людським і надприродним світом [7, с. 27–30]. Аніме «Приємно познайомитись, Бог» адаптує цей образ, залишаючи містичні елементи – довге сріблясте волосся, звірині вуха, проникливий погляд, – проте надає йому сучасної естетики, що відповідає канонам аніме-романтики: елегантний, харизматичний персонаж з трагічним минулим. Такий візуальний стиль, характерний для жанру шьоджьо, трансформує страхітливого духа на привабливого андрогінного героя, створеного для емоційного залучення глядачів, особливо жіночої аудиторії. Сучасне аніме часто використовує фольклорні образи не для того, щоб відтворити традиційне значення, а щоб «інтимізувати» міф – зробити його частиною особистого емоційного досвіду [2, с. 175]. Ця адаптація фольклору є типовим прийомом для багатьох аніме, які звертаються до давніх образів, але перетворюють їх на персонажів, здатних викликати емпатію, симпатію

або ідентифікацію. Сприйняття кіцуне як таємничого, небезпечного духа також змінюється: замість демонізації, Томоє виступає охоронцем, союзником і, згодом, романтичним партнером головної героїні. Аніме як медіаформат має гнучкість для поєднання архаїчних образів із сучасною емоційною драматургією, де надприродне стає фоном для дослідження людських стосунків.

Образ Курами є вільною адаптацією фольклорного персонажа тенгу – одного з найвідоміших йокаїв у японській демонології. Курама зображений як привабливий молодий чоловік із чорними крилами, що прямо відсилає нас до карасу-тенгу (тенгу-ворон) – одного з двох основних типів цих істот. У класичних гравюрах періоду Едо тенгу часто зображувались із пташиними крилами, дзьобом або подовженим червоним носом [7, с. 33], а також у традиційному вбранні ямабуші (гірських аскетів). У Курами зберігається лише символічний слід цих рис: крила підкреслюють його надприродне походження, а сценічний імідж «падшого ангела» в світі шоу-бізнесу створює нову, сучасну іконографію. Таким чином, Курама візуально наближений до архетипу бішьонен (яп. 美少年) і водночас уособлює оновлений образ тенгу, «очищений» від його монструозності. Тенгу традиційно вважались істотами гордими, зарозумілими, здатними карати зухвальців, але водночас – охоронцями гір і майстрами бойових мистецтв. Цей амбівалентний образ – поєднання сили, пихи й відлюдкуватості – частково зберігається в Курамі. Він постає як самозакохана зірка, зарозумілий і пихатий на початку серіалу. Проте під маскою публічності він приховує самотність і складне минуле, що перегукується з темою тенгу, які часто виступали як покарані духи або божества, що пали [2, с. 83]. Значущим елементом трансформації є те, що Курама інтегрований у світ сучасності: він — поп-ідол, що прагне слави серед людей. Така адаптація демонструє зміну функції йокаїв у масовій культурі: з істот, що навіювали страх чи благоговіння, вони перетворюються на симпатичних, часто комічних персонажів, здатних на емоційний розвиток [3, с. 128–129]. Це підтверджує думку, що сучасне аніме «реінтерпретує надприродне як емоційно резонансне й наближене до глядача» [2, с. 9].

Персонаж Мідзукі представлений як варіація шикігамі (яп. 式神) – магічних слуг, які викликаються оммьодо (яп. 陰陽道) для виконання певних завдань. У такому прочитанні Мідзукі стає втіленням образу духа-помічника, але адаптованим до сучасної естетики, наративної логіки та емоційного залучення глядача. У класичному японському езотеризмі, зокрема в рамках вчення оммьодо, шикігамі – це невидимі духи або енергетичні сутності, підпорядковані волі чаклуна. Вони не мають власної волі, хоча іноді в деяких легендах описуються як духи, здатні чинити опір або навіть зраджувати свого господаря, якщо контроль ослабне [3, с. 112–113]. Часто шикігамі вважаються безтілесними або змінюють форму, можуть вселятися в об'єкти, істот чи людей. Мідзукі вступає в роль «божественного слуги» головної героїні Нанамі після укладення контракту, що дуже нагадує традиційну формулу підкорення шикігамі. Його поява після печатки, яку ставить героїня, – пряма відсилка до обрядів виклику. Проте на відміну від класичних шикігамі, він не повністю позбавлений особистості чи емоцій – навпаки, він має власні бажання, проявляє ревності, демонструє прив'язаність. Це відображає загальну тенденцію в сучасному аніме до гуманізації надприродного [2, с. 90]. Хоча Мідзукі постає у вигляді білого змія (що теж може розглядатися як форма духа), його здатність набувати людської подоби, створювати ілюзії та впливати на емоційний стан інших – типові характеристики, що приписуються шикігамі в магічній практиці. Згідно з Т. Ламарром, візуальні тропи аніме дозволяють передати ідею енергії або сутності через трансформацію фізичної форми [4, с. 172]. На відміну від традиційного уявлення про шикігамі як інструмент, Мідзукі має яскраво виражену особистість і, що важливо, власну волю. Його готовність піти проти рішень героїні або висловити незгоду з іншими божествами вказує на трансформацію архетипу – з пасивного виконавця в активного персонажа, здатного на емоційні зв'язки. В аніме часто відбувається переосмислення традиційних образів через призму особистісної драми, де навіть вторинні персонажі отримують глибину [3, с. 115].

У японському фольклорі духи водойм – зокрема боліт і озер – часто мають дуальну природу: з одного боку, це небезпечні істоти, що ховаються у темних

глибинах, з іншого – трагічні постаті, пов’язані з темами самотності, приреченого кохання та межового існування. Одним із таких уособлень були істоти, подібні до каппа чи анонімних духів болот, які могли викрадати дітей, заманювати людей або охороняти свої території. Їх часто уявляли страшними, відлюдкуватими, але іноді – здатними до співчуття чи прив’язаності, якщо їх не зрадити [7, с. 63–66]. Нума-но-Хімехіко (дослівно – «болотна принцеса») у «Приємно познайомитись, Бог» частково наслідує ці риси. Водночас, представляє вивернуту, фемінізовану інтерпретацію таких традиційних істот: вона є болотним духом жіночої статі, візуально втіленою як вишукана, тендітна та меланхолійна істота. Вона живе у глухому й затишному місці, ізольованому від інших, при цьому не є ані вороже налаштованою, ані карикатурно злою. Її образ уособлює суміш меланхолії, ніжності та самотності, що відображає трансформацію традиційного уявлення про духів водойм у сучасному медіа. На відміну від демонологічного образу, Нума-но-Хімехіко представлена як глибоко емоційна істота, що переживає щиру симпатію до головної героїні. Також особливо знаковою є сюжетна лінія, в якій вона закохується у смертного чоловіка, який приходить до її болота. Цей сюжет перегукується з численними японськими легендами про кохання між людьми та надприродними істотами, зокрема такими як історії про нуре-онна або юкі-онна, де любов часто веде до трагедії або розлуки.

Персонаж Рюо Сукуна уособлює переосмислення образу традиційного японського морського дракона, зокрема Рюджін (竜神) – божества морів у синтоїзмі та японському фольклорі. Як і Рюджін, Рю Сукуна живе у підводному палаці, має вигляд людини з драконячими рисами, керує стихією води та уособлює владу над океанами. У японській міфології Рюджін володіє магічними перлинами – 潮満珠 (перлина припливу) та 潮干珠 (перлина відпливу), за допомогою яких контролює припливи та відпливи. Ці перлини згадуються в класичних текстах, таких як «Коджікі» та «Ніхон Шьокі». Особливо цікавим є мотив ока Сукуни, яке дарує силу та довголіття – своєрідна адаптація фольклорного скарбу Рюджіна, драгоцінної перлини, що уособлювала могутність. Втрата ока Сукуною – алюзія на

вразливість божества перед героями-смертними, мотив, поширений у народних казках. Сюжет набуває нового значення, коли чарівне око потрапляє до Томое: спершу він викрадає його з наміром використати у власних цілях, однак згодом повертає, демонструючи моральний вибір і перехід від егоїзму до співчуття. На відміну від величного, мудрого Рюджіна, Сукуна постає імпульсивним, егоцентричним і навіть комічно-домашнім персонажем, особливо у взаємодії з дружиною Камехіме, яка «стримує» його агресію. Це віддзеркалює сучасну аніме-естетику, де навіть потужні духи мають людські слабкості [2, с. 161–164]. Таке поєднання величі й гротеску створює іронічне напруження, характерне для постмодерного медіапростору [4, с. 172–179]. Сукуна зображений із рогами, плавниковими вухами, зеленуватою шкірою – всі ці риси вкорінені в традиційному іконографічному зображенні водяних істот, яке фігурує ще з періоду Едо. Але його костюм, міміка та поведінка адаптовані до сучасної манга-естетики, що підкреслює гібридність образу [3, с. 205].

Камехіме – дружина морського бога Рю Сукуни, зображена як елегантна, врівноважена й мудра істота, яка виконує функцію посередниці між гнівним чоловіком і зовнішнім світом. Її образ багато в чому перегукується з уявленнями про богинь або принцес з-поміж духів води, що також згадуються у класичних джерелах, зокрема «Ніхон Шьокі» та «Коджікі». У традиційному японському фольклорі дружини морських богів часто зображувалися не просто як прикраси чи супутниці, а як носії вищої мудрості та моральної сили. Наприклад, Тойотама-хіме, донька морського бога Ватацумі, відома як матір легендарного імператора, уособлює спокій, честь і шляхетність, навіть якщо її серце було зражене смертним [15, с. 113–115]. Камехіме виконує аналогічну роль у «Приємно познайомитись, Бог»: її дії сповнені стриманої мудрості й глибокого розуміння емоцій не тільки чоловіка, а й людей. Саме вона допомагає Рю відмовитися від помсти й прийняти прощення як сильніший акт, ніж гнів. Цей мотив має паралелі в концепції яма-но камі (гірських духів-жінок), які часто фігурують у казках як істоти, що можуть як покарати, так і благословити, залежно від поведінки людини [16]. Камехіме також слугує символом внутрішнього голосу сумління, який зупиняє Рю на шляху до

необдуманого насильства. Вона не бореться фізично, як Томое чи Сукуна, але саме її присутність сприяє зміні ходу подій. У такий спосіб її роль можна розглядати як втілення синтоїстської ідеї гармонійного балансу між силами ян та інь, у яких жіноче начало врівноважує чоловічу агресію.

2.2. Соціокультурні трансформації та вплив аніме на сприйняття міфічних істот

Популярна культура в Японії, особливо в таких медіа як аніме та манга, виконує роль культурного посередника між традиційною міфологією та сучасним споживачем. Аніме «Приємно познайомитись, Бог» є яскравим прикладом того, як традиційні образи японської демонології, зокрема тенгу, кіцуне, шикігамі та божеств, можуть бути адаптовані для молодшої аудиторії у формі романтично-комедійного наративу, який не втрачає фольклорної автентичності. Хоча персонажі серіалу функціонують у рамках жанрової системи шьодзьо, їхня міфологічна основа зберігає низку характерних рис, відомих з класичних текстів. Аніме також виконує освітню функцію, знайомлячи глядача з багатьма концептами синтоїстської та буддистської космології через інтеграцію сюжетів про богів, храмові ритуали, святині та структуру ієрархії божеств. Водночас, адаптація міфологічних сюжетів відбувається за принципом «одомашнення» надприродного: боги й духи зображені не лише як всесильні істоти, але й як емоційно вразливі персонажі, здатні до людських переживань – любові, ревнощів, втрат. У цьому контексті аніме виконує роль не лише розважального, а й просвітницького інструмента, здатного пробудити інтерес до глибинних шарів японської культури.

Упродовж історичного розвитку японської культури йокаї зазнали суттєвої трансформації не лише на рівні візуального уявлення, але й у своїх базових функціях – з фігур, що викликали жах або обумовлювали сакральну обережність, вони поступово перетворилися на культурні символи, з якими сучасна аудиторія, зокрема молодь, може себе асоціювати. Така еволюція стала можливою завдяки медіаіндустрії, яка надала надприродному нового змістового виміру, що поєднує

фольклорну спадщину з емоційною доступністю. На прикладі аніме, про яке йдеться в даній роботі ми бачимо наочний приклад цієї тенденції, де традиційні образи не лише не викликають страху, а навпаки, є емпатійними, багатовимірними персонажами, чия складна внутрішня динаміка дозволяє глядачам встановити з ними емоційний зв'язок. Вони вже не виступають у ролі загрозливих проявів непізаного світу, а радше втілюють глибокі психологічні конфлікти, травми, спогади або бажання – тобто стають засобами самопізнання. Як зазначає Казухіко Комацу, «йокаї перестали бути лише “страшними істотами”; з часом вони стали фігурами, які можуть виражати соціальні занепокоєння або індивідуальні страхи» [17, с. 22]. У цьому сенсі вони все частіше набувають метафоричного статусу, уособлюючи внутрішні конфлікти сучасної людини. Наприклад, Томое, попри свою демонічну природу, постає як персонаж, що долає емоційну ізоляцію і страх перед прив'язаністю, а Рю Сукуна і Камехіме мають свої трагічні історії, що резонують із темами втрат, зради або самопожертви. Таке переосмислення ролі надприродного в масовій культурі змінює саму ідею сакрального. Якщо в традиційній міфології йокаї були маркерами межового, тобто порушення норм або зони забороненого, то в сучасному сприйнятті вони виступають як посередники між травматичним досвідом і можливістю його інтерпретації. Анімаційне мистецтво відкриває простір, де монструозне і людське можуть співіснувати у внутрішньо суперечливій, але продуктивній формі [2, с. 176]. У такому контексті йокаї більше не є винятково зовнішнім «іншим» – вони перетворюються на частину особистої ідентичності. Таким чином, у сучасному аніме йокаї функціонують не лише як культурні релікти, що підтримують зв'язок із минулим, але й як засоби рефлексії над сучасними емоційними та соціальними викликами. Їхня «одомашненість» у художньому просторі не знижує сакрального потенціалу, а радше відкриває нові шляхи для інтерпретації надприродного як складної і багатоголосої частини людського досвіду.

Глобалізація сучасних медіа та технологій створює нові можливості для культурної трансляції, і аніме стає одним з найбільш потужних інструментів, через який японська культура поширюється за межі країни. Образи йокаїв, що є

невід'ємною частиною японського фольклору, завдяки аніме не лише знаходять нових шанувальників по всьому світу, але й стають об'єктами культурної адаптації для іноземної аудиторії. Аніме успішно транслює міфологічні образи йокаїв, одночасно адаптуючи їх до сучасних світоглядних вимог і культурних реалій, що дозволяє закордонним глядачам сприймати цих персонажів не лише через призму японської культури, а й у більш універсальному контексті. Завдяки аніме японські міфологічні істоти часто сприймаються через призму «модернізованих» образів, що стають менш загрозливими та більш привабливими для глобальної аудиторії [3]. Це дозволяє їм адаптуватися до сучасних західних стандартів розваг, де глядачі більш схильні бачити в цих істотах персонажів з глибокими внутрішніми переживаннями, а не тільки монстрів або божеств. Внаслідок цього, поняття йокаїв отримує своєрідне переосмислення, створюючи нові образи, здатні привернути увагу аудиторії, яка не знайома з японським фольклором. Зокрема, зміна сприйняття йокаїв як персонажів, з якими можна ідентифікувати себе, відкриває шлях до більш глибокого осмислення культури Японії. Аніме не лише дозволяє іноземній аудиторії розуміти цих персонажів через сучасні соціальні контексти. Таким чином, аніме є не тільки потужним інструментом для культурної трансляції, але й формує нову лінію комунікації між японською культурою та глобальною аудиторією, дозволяючи іноземцям отримати новий досвід та сприйняття традиційних японських образів, таких як йокаї, у сучасному контексті.

2.3. Порівняльний аналіз традиційних та сучасних підходів до образу йокаїв

У традиційному японському фольклорі йокаї зазвичай виконують роль повчальних або каральних фігур, які демонструють людським героям наслідки порушення моральних норм або законів природи. Їхня мета – нагадати про важливість дотримання соціальних і моральних принципів, зазвичай через страх або покарання. Такі йокаї часто з'являються як інструменти справедливості або як непередбачувані сили, що карають за безчестя або невірність. Однак у сучасному аніме роль йокаїв значно трансформується. Вони більше не обмежуються образами

страшних істот або каральних божеств, а стають багатограними персонажами з власними емоціями, переживаннями та мотиваціями. Аніме дозволяє виводити таких персонажів за межі традиційної фольклорної символіки, даючи їм більше людських рис [4]. В результаті йокаї в аніме стають значно більш різноманітними у своїх функціях: від романтичних партнерів і комічних персонажів до духовних провідників або навіть антигероїв, з якими глядачі можуть ідентифікувати себе. Зокрема, романтичні лінії, де йокаї виступають у ролі коханців або партнерів, є популярною темою в сучасних аніме-серіалах. Персонажі, такі як Томое з «Приємно познайомитись, Бог», можуть зображувати традиційного йокаю як глибокого, емоційно складного персонажа, що має стосунки з людьми. Це додає нові емоційні виміри до образу йокаїв, перетворюючи їх з істот страху на співчутливих персонажів, з якими можна переживати романтичні чи драматичні моменти. Окрім того, йокаї в аніме часто виконують роль комічних персонажів. Вони можуть бути милими, безтурботними чи навіть абсурдними, що дозволяє створити контраст між їхньою традиційною страшною суттю та новим, легким сприйняттям. Такі персонажі, як наприклад, Нума-но-Хімехіко, додають елементів гумору до серіалу, що робить їх більш доступними для широкої аудиторії, включаючи молодших глядачів. З іншого боку, йокаї в аніме можуть також виступати як духовні провідники. Вони можуть допомагати головним героям розуміти себе, своє місце у світі або долати внутрішні конфлікти. Як-от Камехіме не лише служить прикладом сили та незалежності, але й допомагає головній героїні знайти внутрішню гармонію, виступаючи своєрідним наставником. Це перетворює традиційний образ міфічної істоти на особистість, яка може надихати, направляти та служити емоційним орієнтиром для інших персонажів, а також для глядачів. Таким чином, перехід від традиційного фольклорного образу йокаїв як каральних чи повчальних істот до більш різноманітних функцій, таких як романтичні партнери, комічні персонажі чи духовні провідники, значною мірою сприяє їх адаптації в сучасному культурному контексті. Така трансформація дозволяє зберегти зв'язок із традицією, але надає персонажам нові можливості для взаємодії

з глядачем, що робить їх більш привабливими та зрозумілими для сучасної аудиторії.

Зміна контексту між фольклором і аніме полягає не тільки в художньому втіленні образів, але й у підході до їх інтерпретації. Фольклор є колективним, анонімним явищем, що базується на народній традиції та колективному досвіді. У ньому йокаї часто виступають як архетипи, пов'язані з певними соціальними або моральними уроками. Їхнє існування в народних оповідках та казках зазвичай зумовлено необхідністю попереджати людей про небезпеки або заохочувати до певної поведінки. Вони не мають яскраво виражених індивідуальних рис або глибоких внутрішніх конфліктів, що робить їх більше інструментами моральної настанови або персоніфікацією природних сил. На відміну від цього, аніме, яке є авторським твором, дозволяє використати значно більший простір для інтерпретацій, підходів і творчого переосмислення традиційних образів. В аніме автори не обмежуються лише класичними рисами йокаїв, але надають їм нові контексти, мотиви та характеристики, вбудовуючи їх у сучасний світ з його культурними, соціальними та емоційними реаліями. Це дозволяє використовувати цих персонажів не тільки як носіїв страшних або містичних рис, а й як емоційно складних героїв, здатних викликати співчуття чи розуміння в глядачів. Традиційні йокаї часто мали просту функцію – вони були символами природних сил чи надприродних явищ, які могли бути небезпечними, але не завжди мали особистісну глибину. Вони існували для того, щоб передавати колективні настанови, закони або правила суспільства. У свою чергу, аніме дає персонажам йокаїв нові функції, що включають складні емоційні взаємини, моральні дилеми та психологічні суперечності, які є значущими для індивідуального досвіду. Вони можуть виступати не лише як сили природи чи істоти з іншого світу, а й як персонажі, які переживають особисті конфлікти, мають внутрішні протиріччя або навіть шукають свою ідентичність. Один з таких прикладів – образи йокаїв, що в аніме іноді постають як герої, здатні до трансформації та розвитку. У класичному фольклорі йокаї зазвичай не мали можливості для розвитку характеру або змін у своєму образі. Вони існували як незмінні сутності, часто лише для того, щоб виконувати

свою функцію – лякати або повчати. В аніме ж багато йокаїв розвиваються разом з плином сюжету, стають частиною більшого наративу, у якому їхня роль, мотивація та особистісні риси можуть змінюватися залежно від обставин. Це також включає в себе переписування традиційних сюжетних функцій. У фольклорі йокаї часто були «позначеними» злом чи небезпекою, тоді як в аніме вони можуть бути представлені як складні персонажі, які можуть бути не тільки лиходіями, а й допомагати головним героям, виступати як моральні провідники або навіть здобувати певну форму духовного просвітлення. Таким чином, фольклорні образи йокаїв в аніме, через авторське переосмислення та адаптацію, набувають нових значень. Цей процес переосмислення дозволяє значно глибше розглядати не лише самі образи, але й загальні культурні і соціальні питання, що хвилюють сучасну аудиторію. Замість того, щоб бути лише частиною народних оповідей, вони стають носіями сучасних ідеалів, переживань та досвіду, створюючи нову площину для взаємодії з глядачем.

ВИСНОВКИ

Висновки даної роботи підсумовують результати проведеного дослідження, спрямованого на вивчення трансформації образів йокаїв у сучасному японському культурному просторі, зокрема в контексті аніме «Приємно познайомитись, Бог». Вивчення цього явища дозволяє глибше зрозуміти, як традиційні міфологічні символи адаптуються до умов сучасної культури та медіапростору, зберігаючи при цьому своє значення і вплив на формування культурної ідентичності. Результати дослідження розкривають важливі аспекти взаємодії традиційного фольклору з популярними медіа, що дозволяє по-новому осмислити поняття йокаї як культурний феномен, що переживає зміни в умовах глобалізації та технологічного прогресу.

У першому розділі було проведено критичний аналіз історико-міфологічного контексту виникнення йокаїв у традиційному японському фольклорі, що дозволило з'ясувати основні етапи формування цього явища. Проаналізовано різноманітні джерела японської міфології, зокрема «Коджікі» та «Ніхон Шьокі», в яких йокаї з'являються як істоти, пов'язані з природними явищами та соціальними уявленнями, що відображають страхи та переконання японського населення. Виявлено, що в ранньому фольклорі йокаї переважно виступали як символи непередбачуваних сил природи, а також як об'єкти страху, що карали порушників моральних норм. Здійснено аналіз еволюції уявлень про йокаїв, виявлено, що з часом їх образи стали більш різноманітними, і вони почали виконувати не лише функції каральних сил, але й ставати персонажами, яким можна було співпереживати, що особливо помітно в японській літературі періоду Едо. Розглянуто зарубіжний досвід вивчення йокаїв, що дозволило порівняти їх місце в японському фольклорі з міфічними образами інших культур, зокрема китайських та корейських аналогів. З'ясовано, що концепція йокаїв була тісно пов'язана з шануванням природних елементів і періодичною зміною соціальних цінностей, що знайшло своє відображення в сучасних японських художніх творах, зокрема в аніме. Досліджено, що йокаї в японському фольклорі спочатку відігравали роль моральних настанов, а з часом, із розвитком японської міфології та релігії, стали

більш складними символами, що відображають внутрішні конфлікти людської природи та моральні дилеми. Здійснений у цій роботі аналіз дозволив визначити основні етапи еволюції образу йокаїв в японському фольклорі, а також з'ясувати їхній культурно-історичний контекст, що є важливим для розуміння трансформації цього образу у сучасній культурі Японії, зокрема в аніме «Приємно познайомитись, Бог».

Здійснений аналіз дозволив визначити основні символічні аспекти традиційних образів йокаїв, які відіграють важливу роль у формуванні культурної пам'яті японського народу. У роботі описано, як традиційні йокаї функціонували не лише як персонажі фольклорних оповідей, а й як механізми передачі цінностей, колективного досвіду та соціальних норм наступним поколінням. Досліджено, що завдяки образам йокаїв відбувалося закріплення культурної ідентичності, а також трансляція специфічного світогляду, у якому особливу роль відігравала гармонія людини з природою та сакральним світом. Охарактеризовано і те, як символічна багаточисельність образів йокаїв сприяла їхній живучості у культурній свідомості: вони залишаються зрозумілими і сьогодні завдяки універсальним темам страху, моралі та долі. Вивчено дослідження, присвячені проблемі колективної пам'яті, які підтверджують, що йокаї слугують важливим каналом збереження традицій, адже закріплюють у культурному коді суспільства певні архетипи, поведінкові моделі та світоглядні уявлення.

Досліджено особливості сучасної інтерпретації йокаїв у популярній культурі, зокрема в аніме, де відбувається активне переосмислення традиційних міфічних образів через призму актуальних соціокультурних цінностей. З'ясовано, що в сучасних художніх медіа йокаї дедалі частіше зображуються не як загрозливі істоти, а як багатогранні персонажі з людськими рисами, власними емоціями, мотиваціями й історіями. У другому розділі проаналізовано приклади з аніме «Приємно познайомитись, Бог», де йокаї постають у нових сюжетних ролях – як романтичні партнери, духовні наставники або комічні персонажі. Виявлено, що така трансформація образів сприяє їхній «олюдненості» та емоційному наближенню до глядача, що, своєю чергою, формує нове сприйняття традиційного

фольклору як більш «живої» та гнучкої системи, відкритої до переосмислення. Окреслено суть впливу сучасної медіа репрезентації на уявлення аудиторії про йокаїв: з одного боку, зберігаються фольклорні риси й символіка, з іншого – створюється новий культурний контекст, у якому йокаї стають носіями сучасних тем – ідентичності, емоційного зцілення, боротьби зі стереотипами. Вивчено дослідження, що підтверджують вплив аніме на популяризацію й збереження традиційної культури серед молоді як в Японії, так і за її межами. Таким чином, популярна культура, особливо аніме, виконує роль платформи, на якій традиційні міфічні образи не лише зберігаються, а й набувають нових форм, що забезпечує їхню актуальність у сучасному культурному дискурсі.

Таким чином, усі поставлені в дослідженні завдання були успішно реалізовані:

1. в першу чергу було здійснено критичний аналіз історико-міфологічного контексту виникнення йокаїв, що дозволило простежити витoki цих образів у традиційному японському фольклорі та виявити вплив релігійних вірувань, народних уявлень і культурних особливостей на їх формування. З'ясовано, що йокаї не лише втілювали страхи й моральні норми, а й виступали важливою складовою міфологічного світогляду японського суспільства;
2. в рамках другого завдання було окреслено ключові символічні аспекти традиційних образів йокаїв та проаналізовано їхню роль у формуванні культурної пам'яті. Дослідження показало, що багато з цих істот виконували дидактичну, охоронну або каральну функцію, передаючи важливі цінності від покоління до покоління;
3. нарешті, було розглянуто особливості сучасної інтерпретації йокаїв у популярній культурі, зокрема в аніме. Аналіз показав, що сучасні автори не лише переосмислюють традиційні образи, адаптуючи їх до актуального соціального й культурного контексту, але й активно впливають на сприйняття міфологічної спадщини серед сучасної аудиторії. Таким чином, йокаї продовжують залишатися живими символами японської культури, поєднуючи минуле й сучасність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Yoda, H., & Alt, M. Yokai Attack!: The Japanese Monster Survival Guide. – Tokyo: Kodansha International, 2013. – 192 p.
2. Napier, S. J. Anime from Akira to Howl's Moving Castle: Experiencing Contemporary Japanese Animation. – New York: Palgrave Macmillan, 2005. – 343 p.
3. Drazen, P. Anime Explosion!: The What? Why? & Wow! Of Japanese Animation. – Berkeley: Stone Bridge Press, 2003. – 389 p.
4. Lamarre, T. The Anime Machine: A Media Theory of Animation. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009. – 424 p.
5. Roberts, J. Japanese Mythology A to Z. – New York: Chelsea House, 2009. – 144 p.
6. Ruskykh, S. National archetypes in modern content of Japanese cultural policy model // Culture and Contemporaneity. – 2023. – № 2(24). – P. 72–78.
7. Addiss, S. Japanese Ghosts & Demons: Art of the Supernatural. – Tokyo: Kodansha International, 2002. – 160 p.
8. Bryce, M. Ayashi no Ceres: Mythological past and present in manga and anime // Journal of the Oriental Society of Australia. – 2008. – Vol. 39(1). – P. 78–95.
9. Papp, Z. Traditional Monster Imagery in Manga, Anime and Japanese Cinema. – Folkestone: Global Oriental, 2010. – 190 p.
10. Papp, Z. Anime and Its Roots in Early Japanese Monster Art. – Folkestone: Global Oriental, 2010. – 180 p.
11. Marks, A. Japanese Yokai and Other Supernatural Beings: Authentic Paintings and Prints of 100 Ghosts, Demons, Monsters and Magicians. – Tokyo: Tuttle Publishing, 2023. – 160 p.
12. Колесник, О., Остроушко-Черноус, І. Виховні, соціально-адаптивні та екологічні аспекти уявлень про йокаїв // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. – 2021. – № 1(167).
13. Гераськов, С., Зінякова, М. Transformation of image of yokai in Japanese culture: from arts to theories // Культурологічний альманах. – 2024. – № 2(10). – С. 335–343.

14. Morishita, M. From Eery to Endearing: Yokai in the Arts of Japan: Edo-Tokyo Museum, Tokyo and Abeno Harukas Art Museum, Osaka // Museum Worlds: Advances in Research. – 2016. – Vol. 4. – P. 112–115.
15. Aston, W. G. Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697. – Tokyo: Tuttle Publishing, 1972. – 894 p.
16. Norinaga, Motoori. Essays on Ancient Matters (Kojiki-den excerpts). – Berkeley: University of California Press, 1985. – 314 p.
17. Komatsu, K. An Introduction to Yōkai Culture: Monsters, Ghosts, and Outsiders in Japanese History. – Tokyo: Kadokawa, 2017. – 224 p.
18. Foster, M. D. Pandemonium and Parade: Japanese Monsters and the Culture of Yokai. – Berkeley: University of California Press, 2009. – 336 p.
19. Shamooin, D. The yōkai in the database: Supernatural creatures and folklore in manga and anime // Marvels & Tales. – 2013. – Vol. 27(2). – P. 276–289.
20. Yumoto, K. Yokai Museum: The Art of Japanese Supernatural Beings from YUMOTO Koichi Collection. – Tokyo: Pie International, 2023. – 256 p.